

רשימות

בפרשת השבוע

ויקהל-פקודי

פרק ל"ה פסוק ה'

כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה'

בעל הטורים: היה לו לומר יביא, אלא בשביל שמדבר בנדבת המשכן שמתנדבים תכשיטי זהב וכסף כלי הנשים אמר יביאה, פירוש שלא יביא משל תכשיטי אשה שלא מרצונה.

קשה, מהיכתי תיתי שיביאו שלא מרצונה עד כדי כך שהפסוק צריך לרמוז לנו שלא להביא את תכשיטי האשה שלא מרצונה, הרי רואים מהפסוקים שבני ישראל האנשים והנשים, הביאו הרבה נדבות למשכן עד כדי כך שהיה יותר מידי, והיה נדיבות לב גדולה לתת למשכן שנאמר [לו ה] "מרבית העם להביא למלאכת המשכן"?

י"ל שבני ישראל חשבו כיון שקשה לנשים להפרד מהתכשיטים כמו שטען אהרון במעשה העגל, [ראה פרק ל"ב פסוק ב' רש"י ד"ה "באזני נשיכם", אמר אהרן בלבו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמא יתעכב הדבר ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן] אמרו האנשים אנחנו "נעזור" לנשים לתת את הכסף והזהב לתרומת המשכן, על ידי שנקח מהם אותם ונזכה אותם במצוה חשובה זו, וכמו שמצינו [ב"ב ח:] ש"ממשכנין על הצדקה", וכך מובא מפורש לקמן בפירושי הראשונים [דעת זקנים והחזקוני (לה כב) וז"ל "ויבואו האנשים על הנשים לשלול [לקחת] מהן תכשיטיהם לעשות מלאכת המשכן"] לכן התורה אומרת לנו שצריך שיהיה מנדבת לבם, ולא על ידי כפייה, ובאמת הנשים נתנו הרבה תרומות למשכן, ולא היה להן שום עיכוב לתת מנדבת ליבם למשכן, והסיבה היחידה שלא נתנו את תכשיטיהן לעגל היה בגלל שזה עבודה זרה, וכמו שמובא בפרקי דרבי אליעזר [מה] שהבאנו לעיל - "שמעו הנשים ולא קבלו עליהם ליתן נזמיהן לבעליהן אלא אמרו להם אתם רוצים לעשות שקוץ ותועבה שאין בו כח להציל, לא שמעו להם".

עוד י"ל בדרך דומה, שרצו האנשים לקחת מן הנשים ואמרו להם כך, הרי אז במעשה העגל לא רציתם לתת כיון שטענתם שהוא עבודה זרה, אך כאן הרי זה מצוה, והיה חשש שהאנשים יקחו לתרומת המשכן גם שלא מרצונם וידיעתם של הנשים, לכך בא הפסוק ואומר שהתרומה צריך לבא מנדבת הלב ועם רצון גמור ובידיעה גמורה, אפילו שבסברא ובאומדנא הן היו נותנות בחפץ לב.

פרק ל"ז פסוק ג'

בבוקר בבוקר

הגמרא ביומא [ענה] דורשת בפסוק זה שהביאו דברים למשכן מהמן שירד להם בבוקר מוקדם, וז"ל הגמרא שם "מדברים שירדו להם בבקר בבקר, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מלמד שירד להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן".

עוד י"ל שהקימה מוקדם בבוקר הוא לא רק משום זריזות לעשיית מצוה כמו שכתוב אצל אברהם אבינו, אלא רצו במעשה המשכן לכפר על חטא העגל, [שהרי מעשה העגל היה לפני הצינוי על מעשה המשכן, עיין ברש"י בכי תשא (לא יח), שאין מוקדם ומאוחר בתורה ומעשה העגל היה ימים רבים לפני ציווי המשכן], וכמו שרש"י מביא בויקרא [ט כג בד"ה ויצאו ויברכו את העם] "... ואומרים למשה, משה רבינו, כל הטורח שטרחנו [במשכן], שתשרה שכינה בינינו, ונדע שנתכפר לנו עון העגל", והרי בעגל היה גם מוקדם בבוקר שנאמר [לעיל לב ו] "וישכימו ממחרת ויעלו עולות", ולכן רצו בני ישראל לכפר על מעשה העגל בתשובת המשקל, וקמו בבוקר מוקדם לתרום למלאכת עשיית המשכן.

פרק ל"ז פסוק א'

ויעש בצלאל את הארון

רש"י: לפי שמסר נפשו על המלאכה, יותר משאר חכמים, נקראת על שמו.

קשה למה מסר נפשו דוקא על הארון, יותר משאר הכלים?

י"ל שרואים מחז"ל שהארון מסמל תלמידי חכמים [יומא עב:], שהגמרא דורשת שכמו שהארון העשוי מעץ הוא מצופה בזהב מבית ומחוץ, כמו כן התלמיד חכם צריך שיהיה תוכו כבדו, ומכיון שכך, אפשר לומר שרצה בצלאל לרמוז לנו על ידי מסירות נפשו לבניית הארון, את מידת המסירות נפש הנצרכת, כדי להיות תלמיד חכם, שצריך לעבוד תמיד בעמל התורה ובעבודה על מידותיו כדי שיהיה תוכו כבדו, ולכן מסר את נפשו על בניית הארון דוקא שהוא נועד להחזיק את התורה הקדושה.

עוד י"ל על פי הנאמר במדרש [מדרש שמות רבה לד ב] "ועשו ארון עצי שטים", מה כתיב למעלה "ויקחו לי תרומה", מיד "ועשו ארון עצי שטים", מה התורה קדמה לכל, כך במעשה המשכן הקדים את הארון לכל הכלים, מה האור קדם לכל מעשה בראשית דכתיב "ויאמר אלוהים יהי אור" ואף במשכן בתורה שנקראת אור דכתיב "כי נר מצוה ותורה אור", קדמו מעשיה לכל הכלים. ע"כ.

פירושו: לכן הארון היה הראשון במשכן, כיון שהוא בבחינת אור [וגם אותיות אור נמצא במילת ארון], כמו שאור היה הראשון במעשה בראשית.

ואם יקשה לך שהרי המנורה הטהורה במשכן תפקידה להאיר ונתנה ממש אור, ולכן היא היתה צריכה להיות ראשונה במשכן לפני הארון?

י"ל שלומדים מכאן שכיון שכתוב בפסוק ש"נר מצוה ותורה אור", רואים מכאן שאור רוחני של התורה חזק יותר מאור גשמי של המנורה, ולכן בצלאל מסר נפשו על הארון כיון שהיא מסמלת את התורה שהיא האור הרוחני, ואור הרוחני של התורה מאיר רק על ידי מסירות נפש.

פרק ל"ח פסוק כ"ב

ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה

רש"י: אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לבצלאל לעשות תחילה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל, מנהג העולם לעשות תחילה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא, אמר משה בצל אל היית, כי בודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא, וכן עשה המשכן תחילה ואחר כך עשה כלים.

צריך ביאור, מדוע משה רבינו אמר לעשות הכלים תחילה, וכי לא יודע משה רבינו שמנהגו של עולם לעשות בית תחילה ואחר כך מכניס לתוכו כלים כמו שאמר לו בצלאל? וכן צריך להבין איך משה רבינו שינה מדבריו של הקדוש ברוך הוא ומצווה לבצלאל לעשות הפוך [אנו לא יכולים לומר לשון הפך, אך זהו לשון הגמרא] ממה שצוה לו הבורא? עוד שאלו רבים מה זה משנה כל כך סדר הדברים, העיקר שבסוף הכלים יעמדו בתוך המשכן?

כדי להבין ענין זה נביא את הגמרא בברכות [נה]. שהוא המקור לדברי רש"י, וכך נאמר שם "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בצלאל על שם חכמתו נקרא, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא עשה משכן ארון וכלים, אמר לו שמא בצל אל היית וידעת".

הנה אם נתבונן בדברי הגמרא נראה שיש הוספת מילה אחת בסדר הדברים של עשיית מלאכת המשכן, לא רק כלים ומשכן אלא גם ארון, ומשה רבינו אף אומר לבצלאל "עשה לי ארון כלים ומשכן", ארון, זה יצא ראשונה, לפי זה י"ל שמשה רבינו רצה והתכוין שיעשו ארון להשתמש בו וזה יהיה הדבר הראשון לפני הדברים האחרים, כיון שלוחות הברית שמקומם הוא בארון העתיד להבנות בינתיים מונחים שלא במקומם, ואין זה כבוד ללוחות שנתנו למשה רבינו בהר סיני על ידי ה', ומשום כבוד וקדושת הלוחות הפך את הדברים ממה שנאמר לו, [ונכמו שבלוחות הראשונות שבר אותם מדעתו משום כבודם של הלוחות בראותו את עגל הזהב, ואמר לו הקדוש ברוך הוא "אשר שברת", ועל מילים אלו דורשים חז"ל (בבא בתרא יד:)] אמר לו הקדוש ברוך הוא יישר כחך ששברת, גם כאן שינה מפני כבוד הלוחות], ובראות משה את הלוחות מונחים שלא במקומם הראוי, ולא בארון המיוחד שבצלאל אמור לבנותו, שהוא מכובד ביותר ומצופה זהב מבית ומחוץ, אמר שאין זה כבודם להיות מונחים לא במקומם הראוי, ואם אפשר, צריך למנוע מצב זה אפילו לזמן קצר, ולכן צריך לבנות את הארון תחילה לפני המשכן, [ואם מתחילים ובונים ארון תחילה לפני המשכן, אז שיעשו גם את שאר הכלים תחילה, כי רואים בפסוקים שציווי עשיית כל הכלים נאמרים ביחד אחד אחר השני, נפרד מציווי עשיית המשכן].

כן מצינו גם לגבי הארון שבנה משה שדאג למקום ראוי בשביל הלוחות, כמובא בדברי רש"י בפרשת עקב [דברים י', א] ואמר משה רבינו "ואני עשיתי ארון תחילה, שכשאבוא והלוחות בידי היכן אתנם", [ובארון זה הניחו לבסוף את שברי הלוחות].

ענה לו על כך בצלאל כך הוא מנהגו של עולם שבונים בית תחילה ואחר כך כלים, פירוש: כיון שכך הוא המנהג ממילא זה הוא כבודם של הכלים ומה שמונח בהם, וזהו כבודם של הלוחות שיכנסו עם הארון לבית המוכן להם, [וכך אנו מוצאים שאכן כך עשו, ומיד אחרי שהקימו את המשכן הדבר הראשון שעשו היה לשים את הלוחות בארון ולהכניס את הארון למשכן לפני שאר הכלים (מ, כ כא)], וזה יותר כבוד ללוחות מאשר שיכניסו את הלוחות לארון ואז ימתינו להכנסתם למשכן, וכמו שבאמת נאמר למשה רבינו לכתחילה, שיעשה משכן תחילה.

מתוך הספר "רשימות בפרשת השבוע", של הרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובותו haseforim@gmail.com